

خاورشناسی و کنگره خاورشناسان

بقلم آقای مجید موقر

-۱-

خاورشناسی از کی آغاز می‌شود:

اگر ما خاورشناسی را به مفهوم اعم آن یعنی «معرفت باختریان باحوال خاوریان» بدانیم میتوان گفت که خاورشناسی از دوران تمدن عیلام و کلد و آسور یعنی از هزاران سال پیش آغاز شده است، زیرا طبق مدارک و اسنادی که متکی به حفاریات و اکتشافات و تحقیقات علمی است کانون تمدن در نواحی عیلام و کلد و آسور^۱ بوده، پس از کلد و آسور

۱- علمای باستان شناس تصور میکنند که مردم اصالی کلد و آسور از بومیان نواحی شمال ایران بوده اند و از آن قلات است که بحکم احتیاج بسخت اراضی پر برکت جنوب غربی یعنی بسوی وادی کارون و دجله و فرات پیش آمده اند. مدارک این فرضیه تعداد بسیاری ظروف سفالی و ادوات سنگی و آلات فلزی است که در کونونگ تپه و در کورمان آمو (استراباد) بدست آمده. این آلات و ادوات شباهت تامی به آثار کلد و آسور دارد و از این شباهت است که این فرضیه پیدا میشود.

تمدن کلد و آسور اقلاً در حدود ۷۰۰۰ الی ۹۰۰۰ پیش وجود میآید زیرا کلدانیان در ۶۰۰۰ سال پیش دارای دستگاه پادشاهی و تشکیلات منظم کشوری و لشگری شده اند: لوحه سنگی (شکل ۱) که در خرابه های شهر قدیمی لاکاش بدست آمده و بالغ بر ۵۰۰۰ سال از عمر آن میگردد «ان ناتوم» را که پاتسپی شهر لاکاش بوده نشان میدهد که در پیشاپیش سر بازان پیاده نظام و سنگین اسلحه خود در حرکت است و این سر بازان از روی اجساد دشمنان خود میگذرند. در بخش نیمه زیرین همین لوحه «ان ناتوم» دیده میشود که بر عرابه جنگی سوار است و در صف مقدم پیاده نظام سبک اسلحه قرار دارد. متأسفانه این مدارک بسیار مهم تاریخی سالم نمانده و شکسته شده و بعضی از قطعات آن در نتیجه مرور زمان گم شده و از میان رفته و آنچه از آن باقی مانده اکنون در موزه های لندن و پاریس است. مانده زیر صفحات بعد

است که نوبت تمدن به فینیقیه^۲ و آسیای صغیر میرسد، سپس مردم کسرت^۳ و سایر جزایر دریای اژه (بحر الجزایر) از نعمت تمدن بهره مند میشوند، یعنی تمدن از خاور زمین اقتباس میکنند و از برکت خاورشناسی به تمدن میگردانند و در این تمدن اکتسابی دخل و تصرف میکنند و رنگ نوینی بدان میبخشند و آنرا منقح و منزه میسازند و تحویل مردم کرانه های باختری دریای اژه یعنی یونان میدهند، یونان که این تمدن را از خاور کسب میکند و به عالی ترین مرحله ترقی میرساند بهمسایه باختری خود یعنی روم تحویل میدهد، روم هم بنوبت خود این تمدن را با یک دست از خاور خود دریافت میدارد و بادست دیگر در اروپای وحشی ارزانی میبخشد تا به اسپانیا و فرانسه و انگلستان میرسد و در آنجا با اقیانوس اطلس مواجه میشود، این اقیانوس پهنای روم نمیتواند این خط سیر تمدن را از خاور به باختر متوقف سازد بلکه از پهنه دریا میگذرد تا وارد سرزمین

در این کتیبه که تاریخ بسیار گرانبهایی است «ان ناتوم» پیروزی خود را بر «اوش» بتاسی «اوما» بالای و گزاف شرح میدهد که چگونه لشکریان «اوما» را تار و مار کرد و

شکل (۱)

۳۵۰۰ (یا به عبارت دیگر ۳۵۰۰۰) تن از آنان را بهلاکت رسانید. آنگاه مواد شروط صلح با «انا» کالی» پاتسی جدید اومارا ذکر میکنند. انا کالی سوگند یاد میکنند که از مواد قرار داد صلح سرباز نزنند و «ان ناتوم» میگوید:

«من ان ناتوم پرده بزرگ انلیل را فرو هشتم. من سوگند یاد کردم و مردم اوما نیز به ان ناتوم سوگند یاد کردند. بنام انلیل پادشاه زمین و آسمان... اگر مردم اوما در آینده از

جدیدالاکتشاف امریکا میشود و در اینجاست که اینک این تمدن نوین شکفتیهای پدیدار ساخته و معجزاتی بشکل آسمان خراش و نیروی اتم و تلویزن و بسیاری صنایع و فنون دیگر در آورده است.

بدین منوال بخوبی معلوم میگردد که تمدن و تهذیب و معرفت پیوسته در خاور سرچشمه گرفته و بتدریج بسوی باختر پیشرفته: نخست تمدن در کلمه و آسور و عیلام پدیدار شده سپس کشورهای که بنوبت خود یکی پس از دیگری در باختر کلمه و آسور قرار داشته اند با تمدن خاور آشنا میشوند و با شناسائی و آشنائی با خاور زمین کسب فیض و تمدن میکنند و تمدن میشوند و بهمین نهج تمدن دائم بسوی باختر در سیر و حرکت بوده تا بشکل امروز در آمده و تمام پهنه جهان را فرا گرفته است، یا بعبارت دیگر همانگونه که خورشید عالمتاب سر از خاور بر میآورد و بالاشعه زرین فام خود پهنه باختر

سو کند خود سر باز زنند پرده بزرگ انلیل که بدان سو گنبد یاد کرده اند آنهارا فرو گیرد. این لوحه بنام «لوحه عقاب» نامیده شده و از اینجهت در نزد باستان شناسان حائز کمال اهمیت است که بسیاری مطالب مهم تاریخی از آن مستفاد میشود.

لوحه مهمتری که از خرابه های شوش در ضمن حفاریهای علمی دمرگان در سال ۱۹۰۱ بدست آمده و هم اکنون در موزه لوور است لوحه ایست مشهور به «قانون هامورابی»، این لوحه محتوی قانونی است که در ۵۱۰ سال پیش در بابل بدان عمل میکردند. قانون هامورابی متضمن مطالبی است راجع به امور ملکی و بازرگانی و مسائل سر باز گیری و کارگری و سایر مسائل اداری و اجتماعی و خانوادگی، مثلاً این قانون میگوید: «اگر کسی در بستن سد غفلت ورزد و سد شکسته شود و اراضی مجاور را آب فرا گیرد آن کس محکوم است مقدار گندمی را که تلف شده جبران کند، اگر نتواند جبران کند او و اموالش فروخته خواهد شد و وجه دریافتی بین کسانی که زیان دیده اند تقسیم خواهد شد، اگر صاحب ملکی زمینی را به باغبانی بدهد که در آن درخت بکارد و باغبان درختکاری کند و چهار سال از آن نگهداری نماید در سال پنجم باغبان و مالک هر دو در باغ احدائی بالمناصفه سهم خواهند بود و مالک میتواند سهم خود را افزاز کند. اگر کسی گاو یا خری را اجاره کند و شیر آنرا در مزرعه پاره کند خسارت بعهده صاحب چهارپاست. اگر پسری پدر خود را بزند دست او بریده خواهد شد. اگر کسی چشم آزادمردی را در آورد او را از چشم نایبنا خواهند ساخت، اگر پزشکی معالجه زخمی را بعهده گیرد و بیمار در گذرد دست پزشک بریده خواهد شد، اگر معماری خانه بسازد و آنرا استوار نسازد و خانه فروریزد و صاحب خانه را بهلاکت رساند معمار محکوم بمړك است اگر پسر صاحبخانه در گذرد پسر معمار کشته خواهد شد و اگر اناث البیت اوضاع شود معمارخانه و اناث البیت را بهزینه خود مرمت میکنند، اگر افسر یا سر بازی پس از

را فرا میگیرد و روشن میسازد نور تمدن و فروغ معرفت و ایمان نیز همیشه از خاور
سر بر آورده و پهنه باختر را فرا گرفته و به فیض دانائی و بینائی رسانیده است .
خاورشناسان عهد قدیم که آثار آنها بما رسیده :
البته بیان این حقیقت در خاورشناسی از لحاظ علمی خالی از مبالغه در تعریف خاور
شناسی نیست .

ولی وقتی که بخواهیم بمفهوم حقیقی خاورشناسی نزدیک شویم باید متوجه نوشته
های مورخین و جهانگردان و جغرافی دانان عهد قدیم شویم که آثار آنها بما رسیده و این
نوشته هاست که مارا از اوضاع تاریخی و جغرافیائی خاور زمین عهد قدیم آگاه میسازد.

در یافت فرمان حرکت سرپیچی کند و دیگری را بجای خود روانه کند آن افسر با آن سرباز محکوم
بمرك است و آن کسی را که بجای خود گمارده خانه او را مالک میشود . بطوریکه ملاحظه
میشود برخی از مواد این قانون که رایجه عدالت اجتماعی از آن استشمام میشود بقدری پسندیده
است که پس از سپری شدن ۵۰۰۰ سال از زمان تدوین آن از صمیم قلب آرزو مندیم يك بار دیگر در
سرزمین اصلی خود اجرا شود .

(شکل ۴)

۲- فبشقیه از دو سمت
یعنی از کلبه و از
مصر کسب تمدن می
کنند و این دو تمدن را
در ۵۰۰۰ سال پیش
باهم تلفیق و ترکیب
میسازد و تمدن
نوبنی بوجود میآورد
و این تمدن را در
در اطراف و اکناف
خود پراکنده می -
سازد : از يك سمت
تا کرانه های
اقیانوس اطلس بسط
میدهد و مردم وحشی
اروپا را به تمدن

این نویسندگان که میتوان آنها را خاورشناسان متقدم دانست بسیارند و اینک چندتن از مشاهیر آنانرا در اینجا نام میبریم:

هرودت - او را «ابوالمورخین» گویند (۴۸۲-۴۲۵ ق.م.) زیرا قدیمترین مورخی است که آثار او به ما رسیده، وی از اهل کارناس بوده و چون کارناس از مستعمرات ایران در آسیای صغیر بوده میتوان او را تبعه ایران دانست.

هرودوت بجهانگردی پرداخت و تاریخی در نه جلد راجع به ایران و مصر و لیدی و مد و کلدو و آسور تألیف نمود که هر چند خالی از اشتباهاتی نیست ولی از معتبرترین کتب تاریخی بشمار است. هرودت اطلاعات سودمندی راجع به تاریخ ایران عهد خود بماندهد و نوشته‌هایی که اخیراً در ایران کشف و خوانده شده مندرجات تاریخ هرودت را تأیید میکند.

گزنقون - مورخ و نظامی و از شاگردان سقراط حکیم است (۴۳۰-۳۵۲ ق.م.) مورخ دقیقی بوده و نوشته‌های بسیار دارد که اغلب آنها متکی بمشاهدات خود او است. راجع بایران سه جلد کتاب سودمند پیادگار باقی گذارد: ۱- کوروپدی یا کورسنامه که راجع است به تربیت کورس و معرف طرز تربیت جوانان ایران در عهد قدیم است.

آشنا میسازند و از سمت دیگر شمال افریقارا فرامیگیرند و قرطاجه و «نومه‌دی» (الجزایر) و «مورتانی» (مراکش) را در زیر نفوذ تمدن خود در میآورد.

شهرت مردم فنیقیه بیشتر در دریای نوردی و بازرگانی و تشکیل مستعمرات بوده، دوشهر قدیم سیدن و تیر از مراکز معتبر تمدن قبیله بوده و در بسط این تمدن سهم بسزائی داشته‌اند. الفبای ساده و آسانیکه مبنای الفبای یونانی و لاتین واقع شد در ۳۱۰۰ سال پیش در فنیقیه تکوین یافته، سبک کتابت مصر و کلدو خیلی پیچیده و مشکل بود. فنیقیها الفبارا از سیلاب و کلمه نویسی به حرف نویسی مبدل کردند و آنرا به ۲۲ شکل در آورند بدین وسیله آنرا خیلی ساده و عملی و آسان ساختند.

کلیشه شکل ۳ بشقاب قره‌ای را نشان میدهد که صنعت و هنر و کتابت فنیقیه در آن دیده میشود و از این بشقاب بخوبی می‌توان تمدن فنیقی را دریافت. این بشقاب در سال ۱۸۷۶ در مقبره پرانست بانضمام مقداری ظروف سیمین و زرین و جواهرات کشف شد.

۳- آثار تمدن از ۴۲۰۰ سال پیش در جزیره کرت نمودار می‌شود و باوج ترقی میرسد در حقیقت صنعت و هنر یونان را باید زاده تمدن کرت دانست زیرا از این جزیره است که تمدن نخست به ایالت میسن از استانهای خاوری یونان سرایت میکند و از آنجا سرتاسر یونان را فرامی‌گیرد. کرت در ۴۰۰۰ سال پیش دارای تمدنی درخشان و امپراطوری مقتدری میشود، توسیدیت که از اقدم مورخین یونان است می‌گوید: مینوس قدیمترین پادشاهی است که تشکیل

۲- عقب نشینی ده هزار نفر که وضع ایران را در زمان اردشیر منعکس میسازد، و خود او در جنگ کورش کوچک با اردشیر دوم شرکت داشته . ۳- اکونومیکا که در اقتصاد و کشورداری و آموزش و پرورش جوانان است . گزنفون برای تجسم نظریات خود درباره طرز تربیت جوانان عهد خود کورش کبیر را انتخاب کرده و درباره تربیت کورش کبیر به تفصیل پرداخته است .

(شکل ۳)

نیروی دریایی داد و امپراطوری خود را در دریائی که امروز بهمان (اژه) نامیده می شود توسعه داد . او سیکلادرا زیر فرمان در آورد و فرزندان خود را بر آنها بحکومت گمارد و او دزدان دریائی را نابود ساخت و جزایر را مستعمره خود گردانید و از آن پس است که ثروت و مکننت آن مردم ساحل نشین رو با افزایش نهاده است .

کلیشه شکل ۳ تابلویی را نشان میدهد که بردیوار خرابه کاخ کنوز پاستخت کرت کشف شد . این تابلو معرف ترقی هنر نقاشی در ۳۵۰۰ سال پیش در جزیره کرت است . تابلو نامبرده معروف به «دختر خانم پارسی» است زیرا طرز لباس و آرایش سرو صورت این دختر کرتی ۳۵۰۰ ساله بی شباهت به دختران پارسی امروزه نیست .

کنوز که نام کاخ آن در بالا گذشت کانون تمدن و مرکز هنر و صنعت کرت بوده است . در اینجا هنر حجاری و نقاشی و کوزه گری و مجسمه سازی که از طلا و برنز و سنگ و عاج و چینی می ساختند و سایر صنایع مشابه آنها به ترقیات بزرگی نایل آمد . یکی دیگر از مظاهر تمدن کرت تشریفات مذهبی آمیخته با جشن های رقص و موزیک و سرود و شادمانی و تشکیلات ورزشی و بازیهای قهرمانی بود که در اوقات معینی از سال با اهمیت خاصی برگزار میشد . همین تشریفات و بازیهای قهرمانی بود که به یونان رفت و بشکل بازیهای المپیک درآمد و دارای اهمیت و اعتبار خاصی شد و گرچه قرنها متروک ماند و فراموش شد ولی مجدداً در قرن نوزدهم احیا شد تا اکنون بما رسیده و بشکل مجلل و پراهمیت بازیهای المپیک بین المللی در آمده و با این آب و تاب هر چهار سال یک بار در یکی از شهرهای مهم جهان برقرار می شود . هم اکنون کمیته المپیک در ایران وجود دارد و فعالیت میکند که قهرمانان ایرانی را برای مسابقه های المپیک بین المللی که امسال در هلنسکی برقرار میشود آماده نماید .